

JAN GOOSSENS

OVER RIJNLANDS-LIMBURGSE TOONACCENTEN (*)

In aflevering 2 van jaargang 58 (2006) van dit tijdschrift verscheen op p. 303-307 een recensie door M. van Oostendorp van het boek *Germanic Tone Accents. Proceedings of the First International Workshop on Franconian Tone Accents, Leiden 13-14 June 2003*, uitgegeven door Michiel de Vaan. In die recensie staat op p. 305 een korte alinea over een bijdrage van mijn hand aan dat boek. De toon van die alinea is van het eerste tot het laatste woord negatief. Tot daar aan toe. Weliswaar moet Van Oostendorp zelf het eerste bewijs van vakmanschap op het gebied van de Rijnlands-Limburgse accentuering nog leveren, maar misschien komt er dat nog ooit van. Hij zal dan wel eerst een klein beetje historische grammatica moeten leren.

Maar wat niet meer tot daar aan toe is zijn de aperte onwaarheden die Van Oostendorp willens en wetens in die alinea heeft neergeschreven. Ik citeer hier de eerste: “In een bespreking van de rekking van lage klinkers voor *cht* en *ft* treedt Goossens alleen in discussie met publicaties van minstens vijfenvijftig jaar geleden – de proefschriften van Ramisch, Frings en Hanenberg uit respectievelijk 1908, 1913 en 1915 en een artikel van Stevens uit 1951.” Dit is onwaar. Waar is integendeel dat ik hier in discussie tred met een publicatie van Jürgen Erich Schmidt uit 2002 (!)⁽¹⁾ en daarin betoog dat men in de beoordeling van de geconditioneerde stoottoon en zijn complementariteit met de sleптоon bij historisch korte vocalen ook de positie voor obstruent moet betrekken. Meer in het bijzonder: wanneer die obstruent een (uiteraard historisch gedekte) stemloze fricatief is, zijn de voorwaarden voor het optreden van de stoottoon niet vervuld. De sleптоon die in dat geval kan verschijnen, kan de rekking van de

(*) De redactie van *Taal en Tongval* staat traditioneel een ‘recht op antwoord’ toe aan auteurs die zich in een T&T-artikel (of boekbespreking) niet op hun ware merites beoordeeld achten. Een voorwaarde daarbij is vanzelfsprekend dat ook het wederwoord in een zakelijke toon is gesteld. De redactie gaat er verder van uit dat na ‘woord’ en ‘wederwoord’ de discussie gesloten is.

⁽¹⁾ Al op de eerste bladzijde van mijn artikel worden verder publicaties uit de jaren 1965, 1970, 1975, 1986, 1998, 1999 en 2001 in het betoog betrokken.

klinker bevorderen. Hij heeft dat gedaan in een gebied dat het Ripuarisch, het Rijnlandse Zuidnederfrankisch en als westelijke rest een Zuidlimburgse strook tot aan de westelijke betoningsgrens omvat. De publicaties van Ramisch, Frings, Hanenberg en Stevens evenals de door Van Oostendorp niet genoemde Schrijnen (1920) heb ik erbij betrokken om de omvang van het gebied met die rekking en de coïncidentie van zijn begrenzing met die van het gebied met de toonaccent-oppositie te verduidelijken en om een oud misverstand recht te zetten dat door een vergissing van Schrijnen was ontstaan. Ik wens in dit verband niet op de slordige lectuur van mijn tekst door Van Oostendorp in te gaan. Slechts dit: Ik heb het in de bekritiseerde passage lang niet alleen over “lage klinkers voor *cht* en *ft*”,⁽²⁾ maar over alle historisch korte klinkers voor fricatieven die geminaten of elementen van clusters zijn geweest, synchroon gesproken: voor stemloze fricatieven in gesloten syllabe.

Ik citeer nu de tweede onwaarheid: “Geheel onopgemerkt blijft het feit dat er inmiddels elders op de wereld soortgelijke verschijnselen zijn bestudeerd die geen enkel verband met de toon houden (...)”. Juist in mijn rechtzetting van de vergissing van Schrijnen staat dat in het oosten van Noord-Brabant en zijn rand “die Lautkombination Kurzvokal + gedeckter stimmloser Frikativ eine ausreichende Bedingung schaffte” (p. 46) voor de rekking. En aan die constatering heb ik onmiddellijk toegevoegd dat dit ook in de provincie Groningen het geval is. Maar Groningen en Noord-Brabant zijn wat dicht bij huis en tellen dus niet mee. Veel indrukwekkender is Van Oostendorps verwijzing naar de “*Mid Atlantic tensing* van [æ] die grofweg in het gebied tussen Philadelphia en New York onder licht wisselende omstandigheden kan worden aangetroffen”. Dat voorbeeld doet maar weinig ter zake en is in zijn beperkingen overbodig.

(2) Het staat er inderdaad zo: “en *ft*”.